

עַעַר "מַשְׁמַח"

יום עיון לקראת תשעה באב – מנחם מאיר

כלל. אמנם הרי אנו שקועים בהכרח בחיים הפרטיים לדאוג כ"א איש לגופו ונפשו, אלא שבהיות האומה עומדת במצב חיים שלמים אין ההרגשה הפרטית עומדת חוץ מההרגשה הכללית, כי הולך הכל ביחד, בין בחיים הגופניים בין בחיים הרוחניים, והעין רואה והלב מרגיש איך בהנשא ערך הכלל ינשאו מיד הפרטים לעומתו. אבל בגלות שנתרסקו אברי האומה, חיי הפרט וחיי הכלל נעשו נפרדים ולפעמים גם סותרים זא"ז, ע"כ דומה אצלנו ההרגשה בחיי הכלל כמו ההרגשה של בשר המת שבחי, שמרכז החיים מתרכז במקום שהחיים שוטפים ואינם מרגישים כלל בבשר המת שבחי, כי ההרגשה פונה למקום שיש חיים. כמו כן אנו, טבועים אנחנו בכל עצמיותנו בחיינו הפרטים, וחיי הכלל, שכליו נאבדו וליחו נס, דומים כבשר המת שבחי. ואע"פ שהרוח הפנימי מכיר ומרגיש, אבל אי אפשר שיצא אל הפועל בהרגשה גלויה מפני טרדת החיים במקום שההרגשה עומדת בכל תקפה, ואינו דומה למצב הנפש הנפרדת מעל הגוף שעסקי הרגשה של חיים גופניים אחרים אין לה. ע"כ נטויותיה פונות להשכיל היטב אל מצב הגוף שיש לה יחס עמו, בין מצד העבר בין מצד העתיד של תחיית המתים. אבל אנו בהיות לנו מרכזי חיים פרטיים, מתכנסת בהם כח ההרגשה כמו שמתכנסת בגוף החי במקום הבריא שבו, ואינה פונה למקום שנפרדו ונשברו כלי הרגשתו, אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל.

4. עולת ראייה ב', עמ' רט"ב-רט"ג

הא לחמא עניא די אכלו אבהתא בארעא דמצרים. שני דרכים ישנם להתעלותו ורוממותו של כל כח חיים מעשי, שצריך לצאת אל הפועל בתוקף רוב חיל. הדרך האחד הוא ההרוחה, ונתינת החופש למרצתו ושטף זרמו, למען ילך ויגדל ילך וירחיב את השפעתו במרצתו ושטף פעולתו. והשני הגורם לו, אע"פ שהוא הפכו, הוא כח העוצר, הדחוק והמונע, הלוחץ בעד הכח המוכן לצאת להתפרץ ולהתרחב, שלא יצא, שיהיה כלאו ונסכר, שאז בבא עתו יוסיף הלחץ הקדום, שהיה ההיפך מחוקו ותכונתה לו חופש ועצמה להגדיל מעופו ועזו חיי התנשאות פעלו. מה שהחורף מכלה וסוגר את השפעת כח הצמיחה והגידול. בארצות שתנאי החיים הנם צריכים לזה, מוסיף עז ללבד הכח המקובץ המתאסף מהחסכון ומרעות התפורות הכחות, עוד נוסף ע"ז מכח והתפרצות שכנגד המועקה המלחצת על שיא החיים של היקום. והדבר ניכר ביותר על הכחות הנפשיים, החיוניים, המוסריים והשכליים, בכ"א לפי ערכו ותכונתו. וכמו שהוא בחיי היחיד, כן הדוגמא נמצאת בשלמותה בחיי הכלל ובחיי האומה הכוללת את הציביון של כללות הרוחניות והקדושה של כלל האדם, "אתם קרויים אדם", עם ד' ועם קדוש, אשר כח חיים אדיר איום ונפלא אצור בקרבה מראש מקדם מהתחלת מטעה.

צרות של ההוה, אנו איננו מסוגלים להרגיש כלל את עומק המרירות שיש בהם מצד צרת הכלל, כי אבדנו את הקשר האמיתי וחיות האמיתית של העממות, ע"כ אין אנו מרגישים כשם שאין בשר המת מרגיש באיזמל. א"כ גם אם נצייר איזה צרה בספר, נציירה רק כפי הכרתנו, והכרתנו איננה עולה למעלה מערך של הפרט או המון פרטים, ואין אנו יכולים להעשות שליחי ציבור לכתיבת הצרות, שזאת היא הקדושה השרויה בכל אופן על דבר כללי שנכתב בעבור כלל ישראל, כמגילת תענית, שכותביה הרגישו את הענינים הכלליים כפי המדה השלמה הלאומית הכללית, ע"כ יש בסגולת דבריהם לעשות רושם כללי, מה שא"כ אנו כשנכתב בתור כותבים בעד הכלל את הצרות הכלליות, נורידן מערכן ע"י מיעוט הכרתנו וחוסר הרגשתנו, ולא תצא אותה התועלת הרצויה שיוצאת מהדברים הכלליים שכתבום אנשי רוח ד' בעוד רוח עמנו הי' כמו חי נצב ועומד על עמדו הנכון.

3. עין אי"ה שבת א', א', ס"ה

איני, והארי' קשה רימה למת כמחט כבשר החי, שנאמר אך נשרו עליו יכאב, לימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל. אף כי 'נפורו עצמינו לפי שאול' ונהרסה כל קוממותנו הלאומית, מ"מ ההרס והחרבן לא חדר עד מקום נשמת החיים של האומה, כי בכח תורת ד' אשד עמנו ובריתו ושמו אשר בקרבנו עומד בנו טעמנו ורוחניותנו הכללית. אמנם הגלות עשקה מאתנו את הכלים שעל ידם ההרגשה הלאומית מתעודדת בשלמותה. והנה מצינו באדם שעם שמעשה ההרגשה צריכה בהיותו בחיים הגופניים לקשר של הכלים העצבים והעורקים, אמנם בהיות מקור ההרגשה נטוע בנפש, ע"כ יש בכח הנפש עצמה כל אותו הכח שמתגלה ע"י כליה, כי רק הנפש היא הנותנת כח החיים וההרגשה לכליה. ע"כ באשר שאיבוד הגוף ע"י ההשחתה הטבעית של הרימה, בהיות הגוף עומד על כנו, היתה הרגשה כזאת באה ע"י אמצעות הכלים. אמנם הנפש בעצמה היא מרגשת את דעת ההרגשה מצד עצמה ואינה צריכה למיצוע של העורקים והעצבים, וגם בהפרדה מהגוף היא מכרת את כל פרטי הרגשותיו מצד הצד המדעי שבנפש, הרי שהכח הרוחני כולל ג"כ את כל כחות ההרגשות כאילו היו הדברים באים לה ע"י כליה הטבעיים, כמו כן איך יתכן להיות שאין דרך בחיי הגלות לשער את עומק הצער ששולט בחיים הלאומיים כיון שכלל רוח האומה הרי חי וקיים הוא והתפסד אינו פוגע כ"א בכלים, איך יאבד לגמרי כח הרגש, עד שנאמר שאין אנו ראוים כלל להרגיש צרת הכלל בעוצם ציורה, עד כדי לכתוב ענינים לדורות בכח השפעה לאומית כוללת. התשובה היא אמנם, אם הי' רוח הכלל יכול להתנשא מעל החיים הפרטיים, כמו הנפש שאין לה עסק של חיים גופניים אחרים, ע"כ אותו הציור עומד הוא בה בכל תקפו, וקישורה אל הגוף בידיעתה והרגשתה לא נימח

1. שבת י"ג, ב'

תנו רבנן מי כתב מגילת תענית אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות אמר רבן שמעון בן גמליאל אף אנו מחבבין את הצרות אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין דבר אחר אין שומע נפגע דבר אחר אין בשר המת מרגיש באיזמל. איני והאמר רב יצחק קשה רימה למת כמחט כבשר החי שנאמר אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל אמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו שלש מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשן:

2. עין אי"ה שבת א', א', ס"ד

ד"א אין שוטה נפגע, ד"א אין בשר המת מרגיש באיזמל. הצרות הבאות על האומה יש מהן שעיקר ענינן הוא הפחד על מצב העתיד. כי יש לפעמים שאיזה ממלכה תפגע את חברתה בדבר קטן, שמצד הענין ההוה אין לו איזה ערך ומ"מ תתרגש האומה הנפגעת מאד, מפני שבתור אומה שלמה היא מסתכלת אל מצב העתיד שלה ורואה שע"י ההתגברות הקלה יוכל לבא ענין מפסיד גדול לחסנה הלאומי לימים הבאים, ויש מהן צרות שהן מצירות צעדי האומה לשעתה. והנה כשם שהאדם אינו יכול להרגיש יפה בין בשכלו בין בהרגשתו כ"א בהיותו בריא ושלם בכל כחותיו וחושיו, כן האומה אינה יכולה להרגיש לא ערך של פחד מצד איזה אסון כללי שנראה כנשקף למצב האומה בכללה לעתיד, וכן להרגיש יפה המרירות שיש ברעות המצב ההוה, לא מצד הרע הפרטי המגיע לכל פרט, כ"א להרגיש את הרע הלאומי הכללי, כ"א בהיותה בריאה בתכסיסה הלאומיים בארצה, ממלכתה, מקדשה וכהניה, שופטיה ושריה. ע"כ בגלות א"א כלל שיורגש מצד האומה שום דבר צרה כללית בכל תוקף רישומה, ואין ראוי לכתב דברים כלליים בשביל הכלל כ"א מי שיוכל לציירם בכל עמקם ומהותם, אבל מי שמרגישם רק בתור צרה פרטית לו או לפרטים רבים, לא הגיע עד הרושם שצריך לעשות דבר של צרת האומה. והנה אנחנו בעונונו אבדנו זאת ההרגשה לגמרי, ואף אם יאמר אדם שמצר בצרתן של ישראל, לא יוכל להתפאר בלבבו כי הוא יורד עד עמקה של צרת הכלל. כי זאת ההרגשה אי אפשרית לנו כי אבדנו את הדרכים שבהם ועל ידם אפשר להרגיש צרת הכלל. ע"כ דברים של סיפורי צרות הכלל מצד הפחד לסכנת מצב הלאומי שיש בהם, אין אנו יכולים להעריכם כראוי, מפני שאין שוטה נפגע. הפקח שמכיר ערך הסכנה כשהולך במקום סכנה שצפוי הוא לאסון, הוא נפגע ומתמוגג ועצביו יתרגשו, מה שא"כ השוטה, הוא לא יבהל, מפני שאינו מכיר ערך החיים ולא ערך הסכנה. כן אנחנו אין אנו מכירים את הערך הלאומי, ע"כ לא נוכל כלל להתרגש ממצב העתיד הצפוי להפסד חלילה, ע"כ אין אנו יכולים לכתב אלו המגילות. וכן דברים שהם